

- S. Krof: *Sčítčika elektronov i jaderných částic.* (1947), Cena 13 rub.
 E. Pollard, V. Devison: *Příkladná jaderná fyzika.* (1947). Cena 12 rub.
 P. Ožc: *Čto takové kosmičské luči?* (1947). Cena 2 rub. 60 kop.
 O. Chan: *Příkladná radiochemie.* (1947). Cena 25 rub.
 M. Livingston, M. Roze, M. Namis: *Ciklotron.* (1948). Cena 12 rub.
Chemie izotopov. (1948). Cena 9 rub. Sostaviteli: R. Berk, O. Gremmit. (Přičásti: Beka, Ljuisa, Rossini, Uitmora i Elbe). 1948.
 L. Pauling: *Příroda chemické svyazi.* (1947). Cena 25. rub.

Okrem toho sa pripravujú preklady kníh:

- G. W. Wheland: *The Theory of Resonance and its Application to Organic Chemistry.* (1945).
 E. Remick: *Electronic Interpretations of Organic Chemistry.* (1945)

Preklady z nemčiny:

- V. Gejzenberg: *Fyzika atomného jadra.* (1942). Cena 2 rub. 60 kop.
 E. Fermi: *Molekuly i kristally.* (1947). Cena 15 rub. 50 kop.
 R. Pajerls: *Elektronná teória metallov.* (1947). Cena 7 rub.
 P. Gerlich: *Fotoelmenty.* (1948). Cena 8 rub.

Preklady z francúzštiny:

- M. Kjuri: *Radioaktivnosť.* (1947). Cena 24. rub.
 (Podľa údajov z časopisu USPECHI CHIMII ročník 1948 zostavil M. Zikmund)

HOSPODÁRSKE ZPRÁVY

Vedie: Imrich Stein

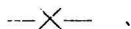
Priemysel splnil úlohy dvojročnice na 101,5%

Štátny štatistický úrad uverejnil výsledky plánu za rok 1948 a za celú dvojročnicu. Sú to výsledky veľmi priaznivé, lebo priemysel bez odboru výživy splnil plán na 101,5%. V jednotlivých odboroch ukazuje sa splnenie plánu takto:

Priemysel	1947	1948	1947/48
energetický	98,9	98,8	99,9
hospodársky	99,8	100,1	99,8
hutnícky	111,0	106,1	106,3
železa a kovov	94,4	101,3	100,5
chemický	89,0	111,7	99,0
sklársky	92,0	121,8	105,3
kamene, zeminy a keramika	100,4	102,4	101,4
papiernícky	113,0	103,9	108,0
drevársky	110,1	102,4	105,9
textilný a odevný	99,4	97,6	97,6
kožiarsky a gumársky	106,8	111,0	111,0
priemysel celkom	100,9	102,4	101,5

Chýbajú výsledky priemyslu výživy, ktorý sotva mohol plán úspešne splniť pri nedostatku surovín, ktoré mu dodáva pôdohospodárstvo.

Skutočnosť, že priemysel dvojoročnicou splnil tak dobre, je svedectvom dobrého plánu a hlavne toho, že uvedomelé robotníctvo našlo správny pomer k plánovanému hospodárstvu, ktoré v päťročnici stáva sa našou cestou k socializmu.

Rozvoj slovenského výskumníctva.

Päťročnica pamätá na rozvoj československého výskumníctva investíciami vo výške takmer 4,5 miliardy Kčs. Prevádzkový náklad vlastného výskumu bude ročne dotovaný sumou asi 2 miliardy Kčs. Z investícií pripadá na Slovensko 550 mil. Kčs. Z tejto sumy dostanú národné podniky na Slovensku viac ako 290 mil. Kčs, rezort pôdohospodárstva 159 mil. Kčs, priemysel a obchod 20 mil. Kčs, sociálna starostlivosť 24 mil. Kčs, zdravotníctvo 52 mil. Kčs a technika 8,5 mil. Kčs. Na Slovensku veľkú pozornosť venujú predovšetkým výskumu drevárskemu. Úlohou drevárskeho výskumného ústavu bude sústrediť všetky výskumné práce v tomto odbore, a to nielen na Slovensku, ale v celej ČSR. Celostátnou inštitúciou bude i sváračský ústav, ktorý sa vybuduje v Bratislave. Má to byť najlepšie vstrojený ústav svojho druhu v celej Európe. Na geologický výskum Slovenska určili sumu 20 mil. Kčs.

Priemysel výživy na Slovensku v päťročnici.

Slovensko prechádza v posledných rokoch značným priemyslovým rozmachom. Stavajú sa nové továrne a počet pracovníkov vo slovenskom priemysle stále vzrastá. Novovznikajúci priemysel kovov, dreva alebo textilu je väčšinou umiestňovaný v obvodoch severného Slovenska, kým južné kraje ostávajú vyhradené priemyslu potravinárskemu. Dosiť je na Slovensku rozšírené cukrovarníctvo, pivovarníctvo, sladovníctvo a liehovarníctvo. V týchto odboroch nedôjde k väčšiemu rozširovaniu podnikov, lebo zlepšením a zmodernizovaním výroby stačia slovenskej potrebe. Predbežne sa spotreba cukru ustálila na 13 kg na osobu za rok, za päťročnice má však dosiahnuť 34 kg i s cukrom priemyselným. Z desať doterajších cukrovarov dva zrušia, zostávajúcich 8 cukrovarov po rozšírení stačí spotrebe. Výroba liehu je veľmi rozšírená. Plných 35% československého liehovarského priemyslu je na Slovensku. Sladovne, ktorých je na Slovensku 6, stačia zvýšenej spotrebe. Aj do

terajší stav mlynov stačí, i keď ich produkcia bude zvýšená o 50%. Priemysel pivovarský stojí pred veľkými rekonštrukčnými prácami: v pláne je vybudovanie veľkého moderného pivovaru a výroba, vykazujúca v r. 1948 1,200.000 hl piva, bude zvýšená na 2,100.000 hl v roku 1953. Mnohé výroby majú však malé výsledky a bude treba postaviť nové továrne. Výroba tukov a olejov v doterajších podnikoch je nedostačujúca. Vybuduje sa veľký tukový kombinát, ktorý obsiahne všetky druhy výroby. Zvyšovania živočíšneho hospodárstva prináša tiež väčšiu produkciu mlieka. Za päťročnice postavia 25 nových mliekarní. Okrem zvýšenia výroby masla a syrov postaví sa továrň na sušené mlieko. Spotreba mlieka, masla a syrov bude zvýšená. Mäso spracovávajú v 11 podnikoch. Plánuje sa rozšírenie podnikov na spracovanie rýb, polievkových prípravkov a konzerv. Nedostatok chladiarní odstrániť. Budú postavené dve veľké mraziarne mäsa i zeleniny a sieť jatiek sa rozšíri stavbou 7 nových jatiek. Aj priemysel spracovávajúci ovocie a zeleninu bude značne rozšírený, lebo jeho výroba má byť päťkrát taká veľká ako roku 1948. Zmodernizuje sa aj výroba kávovin. Solný monopol na Slovensku postaví nové sklady a rozšíri solivary.

Export chemikálií.

Chemický export v údobí posledných rokov prekonal významný prerod. Zakiaľ ešte r. 1945 Poľsko vyvážalo chemické články o veľmi úzkej nomenklature, r. 1948 sa listina chemických tovarov podstatne zmenila a rozšírila. Popri tovaroch, ktoré predstavujú tradičný poľský vývoz chemikálií ako sóda, články uhoľného pôvodu (s benzénom a naftalénom a ačele) dnes už figurujú v poľskom chemickom vývoze tovary vyššieho druhu zušľachtovanej výroby ako napr. niektoré organické polotovary, najmä z odboru farbív.

Roku 1945 zaznačila štatistika zahraničného obchodu vývoz najmä týchto látok:

sóda	6,490 ton
olovená beloba, glej, litopan	683 ton

Uverejnená štatistika za prvých päť mesiacov roku 1948 vykazuje vývoz:

benzén	4,954 ton
naftalén	1,027 ton
sóda	3,633 ton
sóda kalcinovaná	6,695 ton
litopan	387 ton

Vo vývoze chemikálií r. 1948 figurujú i chemikálie ako je dusičnan sodný, kyselina dusičná, salmiak, karbid, potaš, síran hli-

nitýnitý, síran meďnatý, síran sodný, terpentín, chlorečnan vápenatý, dvojchrómany, drevené uhlie, ďalej niektoré výbušniny a niektoré organické polotovary, ako aj umelé hnojivá. Okrem toho je deň z najdôležitejších exportných článkov tvoria elektródy, známe na svetových trhoch už pred vojnou, i keď teraz zabrahujú plynulosť nedostatky surovín a potrebných strojov.

Pred vojnou Poľsko vyvážalo množstvo umelých hnojív, ktoré však teraz nie je možné vyvážať vzhľadom na potrebu hnojenia v domácom hospodárstve. Naproti tomu stúpa vývoz, ktorých výroba na území predvojnového Poľska nebola zavedená.

Poľský export prekonal v priebehu povojnových rokov pozoruhodné zmeny. Zatiaľ po znovuzískaní štátnej samostatnosti hlavným článkom vývozu bolo uhlie, dnes už možno povedať, že toto prvenstvo prevezmú iné druhy tovarov. Je to zjav pozitívny a uspokojujúci, lebo export tovarov vyššej akosti, prešlých zúšľachťovacím procesom je výhodnejší a z hľadiska štátneho o množstvo žiaducejším ako export surovín.

Chemický export má významné miesto i z hľadiska celkového zahraničného obchodu Poľska. Z hľadiska hodnoty zaujíma ôsme miesto v poradí vývozných tovarov, reprezentujúc asi 3% celkovej hodnoty vývozu. Keďže už teraz sa dostáva na tak významné miesto, treba predpokladať, že v neďalekej budúcnosti mu prípadne úloha ešte významnejšia. Treba však úspešne zdolať niekoľko podmienok, závislých výlučne na domácej produkcii chemikálií. Treba tu mať na zreteli predovšetkým akosť tovaru, dodržanie dodacích podmienok, akosť vzoriek a im odpovedný tovar.

Charakteristikou pre prvé povojnové roky bola nutnosť riadiť sa v zahraničnom obchode významom ponuky. Teraz však ustúpila váha dopytu. Preto vývozca už nemôže diktovať odberateľovi cenu, akosť a dodacie lehoty, ale naopak, musí vyvíjať tlak na trh dovozný.

Len ak pochopí chemický priemysel tieto nové skutočnosti, pokiaľ vyrába na vývoz, len tak si môže udržať doterajšie zahraničné trhy a získať nové. Zatiaľ však skúsenosť učí, že svedomosť pre vývozné podmienky a bezpodmienočné rešpektovanie obchodných nutností nie je ešte samozrejmosťou v mnohých odvetviach výroby. Nie je zriedkavosťou dodanie tovaru iného percentuálneho zloženia, odlišnej charakteristiky chemickej i fyzickej, iných lehôt ako to bolo dojednané a prijaté.

Takéto zľahčovanie exportných dohovorov, má za následok, nielen platenie vysokých konvenčných pokút so strany vývozcu, ale ľahá za sebou i ztraty ďaleko vážnejšie a bolestnejšie; diskreditovanie tovaru, jeho vytlačenie z už dobitých, alebo len vyhládnutých trhov, ako i možnosť dostať sa na nové zahraničné trhy.

Škody, plynúce z takéhoto stavu vecí treba naprávať potom i za dlhé roky.

Treba objektívne zistiť, že metódy zahraničného obchodu v od-

bore chemickom zaznamenávajú s poľskej strany stále zlepšovanie. Uzatvárajú sa obchody so značne dlhšími dodacími lehotami, zahraničné trhy sú skúmané veľmi metodicky, poľská účasť na zahraničných výstavách a trhoch je stále väčšia a jej organizácia v tomto smere účelnejšie prevádzaná. Obchodná ústredňa chemického priemyslu vydáva zahraničného informátora v poľskom, ruskom, anglickom a francúzskom jazyku. Zvláštnu pozornosť venuje priemyslu chemicko-farmaceutickému, ktorý zaberá teraz prvé miesto v poľskom chemickom exporte.

Zásobovanie liečivami v Poľsku.

Jednou z najsúrnejších a najvážnejších úloh štátneho chemického priemyslu a obchodu v Poľsku je zásobovanie domáceho trhu liečivami. Zdravotný stav obyvateľov, povážlivo nahlodaný vojnou, dáva sa rýchlého a dostatočného zásobenia liečivami. Súčasne, ako to už po takých vojnách býva, šíria sa aj zlé nemoce, ako tuberkulóza a pohlavné choroby, ktoré sú ozajstnou pligou ľudstva.

Poľský priemysel farmaceutický nikdy neuspokojil plne domáci trh a tak pred poslednou svetovou vojnou veľká časť liečiv (asi $\frac{1}{5}$) musela sa kryť dovozom. Po vojne sa táto situácia zhoršila preto, že väčšina farmaceutických tovární, vybudovaných hlavne v okolí Varšavy, bola vojnovými operáciami takmer celkom zničená (Spiess, Klawe, Karpiński, Nasierowski, Roche, Wenda atď.). Je pravda, že Poľsko dostalo na druhej strane niekoľko chemických tovární v Dolnom Sliezsku, no ich výrobou sa ešte poľský trh dostatočne neoboznámil.

V dôsledku toho v porovnaní s potrebou výsledát štátnej výroby liečiv je ešte veľmi malý. R. 1946 domáca výroba liečiv kryla sotva 10—15% a r. 1947 asi 20% domácej spotreby.

Na začiatku r. 1947 štátny priemysel farmaceutický, sdružený vo Sväze organického priemyslu, bol začlenený do Sväzu farmaceutického priemyslu a súčasne Ústredňa zorganizovala Úrad predaja farmaceutických článkov. Tieto zmeny majú za následok aj keď pomalý, ale predsa len badateľný zlepšený vývoj v tomto životne dôležitom priemyselnom odvetví.

R. 1947 Úrad predaja farmaceutických článkov predal za 1.077 mil. zl. liekov, z čoho predaj článkov pôvodu domácej štátnej výroby činil 621 mil. zl., zatiaľ hodnota dovezených liečiv činila 456 mil. zl. Rok 1948 priniesol v tomto smere značné zlepšenie.

V čase prvých 8 mesiacov 1948 predaj produktov domácej štátnej výroby liekov činil vyše 800 mil. zl. Prekročil takto značne rozpätie výroby z roku 1947. Celkový obrat v tomto čase spolu aj s importom obnášal okolo 2.096 mil. zl. Napriek tomu pozoruhodnému zlepšeniu ani toto nevystačuje, keďže uspokojenie domáceho trhu by si vyžiadalo ročne za 5—6 miliárd zlotých. Z tejto cifry $\frac{2}{3}$ tvoria potreby organizovaného liečenia (Ministerstvo zdravotníctva, Ministerstvo sociálnej starostlivosti, Ministerstvo nár. obrany, sociálne poisťovne, ustanovizne, samosprávne mestské, charitatívne atď.) a jedna tretina je pre voľný trh. Aj tieto čísllice treba brať len ako orientačné, lebo skutočná potreba doteraz nie je ešte autoritatívne vyčíslená. Na trhu liečivých článkov doteraz zaujíma dôležité miesto i výroba súkromného priemyslu, ktorej ročná hodnota sa cení približne sumou asi 1 a pol až 2 a pol miliardy zlotých.

Malo by byť samozrejmosťou, že v dôsledku takéh onovažulivého deficitu v oblasti farmaceutickej výroby, štátny a súkromný priemysel dokážu vo vzájomnej shode saturovať domáci trh aspoň na 50%. Bohužiaľ, skutočnosť je iná. Keďže produkcia obidvoch činiteľov nie je zladená, súkromný priemysel nedoplnia štátnu výrobu, lež v niektorých článkoch zdvojnásobňuje túto štátnu výrobu chcújc sa ešte stále spravovať starými konkurenčnými spôsobmi na trhu výroby liečiv. Takto sa stáva, že niektoré druhy sa vyrábajú v miere nepotrebnnej, plnia sa nimi sklady, spotrebujú sa neužitočne vzácné suroviny, čo je prirodzene v diametrálnom rozpore so zásadami plánovaného hospodárstva. Ako príklad treba uviesť rôzne injekcie, ako glukózu, strychnín, gáfor atď.

Tento povážlivý deficit liečiv je čiastočne nahradzovaný dovozom zo zahraničia. Zahraničné lieky dostávajú sa ma poľské trhy štyrmi cestami:

- 1) cestou normálneho obchodu so zahraničím,
- 2) dodávkami UNRRA,
- 3) lekárskymi balíkmi a
- 4) pašovaním zo zahraničia.

V dôsledku toho domáci trh disponuje značným množstvom liečiv zahraničného pôvodu, pravda, nie vždy najpotrebnejších. Plán zahraničných nákupov donedávna nebol dostatočne zharmonizovaný s domácou produkciou, preto zpoza hraníc prichádzaly často články menej potrebné, alebo dokonca také, ktoré vytlačaly na domacom trhu vlastné výrobky. Preto sa týchto otázok ujala Ministerstvom priemyslu a obchodu vytvorená Koordinačná komisia pre obhospodarovanie liekov. Vďaka tejto možno pozorovať už teraz značné zlepšenie na trhu s liekmi.

Keď máme shrnúť výsledky, ktoré dosiahla Ústredňa v tomto skomplikovanom sektore výroby, treba zdôrazniť hlavne tieto skutočnosti:

1) Úrad predaja farmaceutických článkov, ktorý začal svoje pôsobenie v marci r. 1947, bol v ťažkom položení v dôsledku pomerov, aké panovaly v reglementácii liekov. Len vďaka energickému zákroku Úradu, Ministerstvo zdravotníctva zrušilo túto reglementáciu v novembri 1947, dajúc súhlas, aby lieky štátnej výroby boli rozdelené sieťou štátnych predajní družstiev ako i súkromných obchodov. Len vtedy sa dalo hovoriť o normálnom obchode s liekmi.

2) Na popud Ústredne bola ustavená Cenová podkomisia, ktorá podstatne skrátila čas potrebný pre schvaľovanie cien liekov. A tak už koncom roku 1947 bolo možno vydať cenník farmaceutických článkov.

3) Predaj liečivých článkov má na trhu tovarovom odlišnú povahu od predaja ostatných článkov. Vlastný konzument týchto článkov nemá vlastne vplyv na dopyt po nich. O lieku rozhoduje lekár alebo lekárnik, nie pacient. Lekár musí poznať veľmi dobre dotýčny liek a mať k nemu dôveru, ak ho má odporúčať chorému, ktorý v obave o vlastný život, je k lieku nekritický, nehľadí na cenu lieku, lebo sa plne poddáva návodu a rade lekára. Ústredňa zorganizovala preto náležitý propagačný aparát v takzvanom oddelení náučnej propagácie liekov. Má k dispozícii 11 krajských propagátorov. Títo navštevujú nemocnice, kliniky, lekárov a soznamujú ich so súčasným položením výroby štátneho farmaceutického priemyslu. Oddelenie náučnej propagácie vydáva rozličné tlačivá reklamnej povahy, širokú verejnosť oboznamuje s otázkami liekov, a to cestou tlače, kín a dozorom nad spoluprácou lekárskejších a vedeckých kruhov.

4) Počiatkom r. 1948 vydala Ústredňa „Lekársky informátor“. Je to svojho druhu prvé vydanie, soznamujúce lekárske a lekárnické kruhy so štátnou výrobou farmaceutického priemyslu. Vyšiel aj soznam zahraničných liekov s udaním, ktoré lieky domácej produkcie ich aspoň čiastočne nahrádzujú.

5) Začiatkom roku 1948 boli včlenení do farmaceutického obchodu aj akvizitéri. Ich úlohou je navštevovať lekárne nielen v mestách, ale i na všetkých dedinách, pokiaľ sú v nich lekárne, a soznamovať ich s výrobkami štátnej farmaceutickej produkcie a odporúčať im ich.

6) Pri 14. krajských predajniach Obchodnej ústredne chemického priemyslu — Oddieloch boli zriadené osobitné oddelenia lekárnické. Keďže rozsah ich pôsobnosti nemohol zasiahnuť všetky kraje, otvorily sa špeciálne obchody lekárnicko-drogerické. Účinkujú v mestách ako Krakov, Čenstochova, Wroclav, Katovice, Lúblin, Radom, Bytom, Štetin, a Bydgoš. Ďalším krokom sú štát-

ne lekárne, ktorých dnes je už vyše 30. Účinkujú pod menom „Sjednotené lekárne“.

Niet pochybností, že potrebná organizácia trhu farmaceutickými článkami si vyžiada osobitné opatrenie v podobe samostatnej ustanovizne, ktorá bude mať na starosti výlučne články liečebné. To sa už i stalo vytvorením nového štátneho podniku pod menom Obchodná ústredňa farmaceuticko-sanitná („Centrosan“), ktorá preberá všetky prostriedky, slúžiace ľudskému zdraviu.

Podľa časopisu WIADOMOŚCI RYNKU CHEMICZNEGO, IV, 7 (1948), spracoval P. Č.

ZPRÁVY Z CUDZINY

VEĽKÁ BRITÁNIA: Spoločnosť „British Nylon Spinners“ bude najväčšiu továreň na výrobu nylonu na svete. Prvá časť továrne započne svoju činnosť už v najbližších mesiacoch. Výrobná kapacita dosiahne 4,5 mil. kg nylonu ročne. Bude sa vyrábať asi 100 druhov nylonu, okrem iného aj na pánske a dámske látky.

—X—

ARÁBIA: Ťažba nafty sa udržuje v Saudskej Arábii stále na sokej úrovni. V decembri sa vyťažilo 14,4 mil. barelov, čo znamená dennú produkciu 486.000 barelov. Približne rovnaká bola ťažba v novembri. Novoobjavené naftové žriedla na polostrove Sinai v Egypte dávajú už teraz denne 5.000 tun nafty. Tým sa produkcia egyptskej nafty zdvojnásobuje.

—X—

EGYPT: V najbližšom čase vybudujú 3 továrne na výrobu prášku DDT za účasti kapitálu švajčiarskych, talianskych a amerických. Prášok DDT sa vyváža najmä do tropických krajín Afriky

SPOLKOVÉ ZVESTI

IX. valné zhromaždenie Spolku chemikov Slovákov bolo 5. decembra 1948 v Bratislave na Slovenskej vysokej škole technickej. Zahájil ho predseda Prof. Dr. J. Gašperík o 10. hod. Keďže sa na čas nesišiel slauovami určený počet členov, odložil predseda riadne valné zhromaždenie o pol hodiny.

V tejto prestávke konala sa prednáška p. Ing. Dr. J. Nebovidského z Ministerstva výživy na tému: „O výskumníctve v priemysle výživy“. Túto veľmi hodnotnú a poučnú prednášku vypočulo prítomné členstvo s neobyčajným záujmom.

O 10,30 hod. zahájil predseda Spolku Prof. Dr. Gašperík vlastné riadne valné zhromaždenie. Privítal prítomných členov a hostí. Osobitne vyzdvihol prítomnosť námestka generálneho riaditeľa nápojového priemyslu